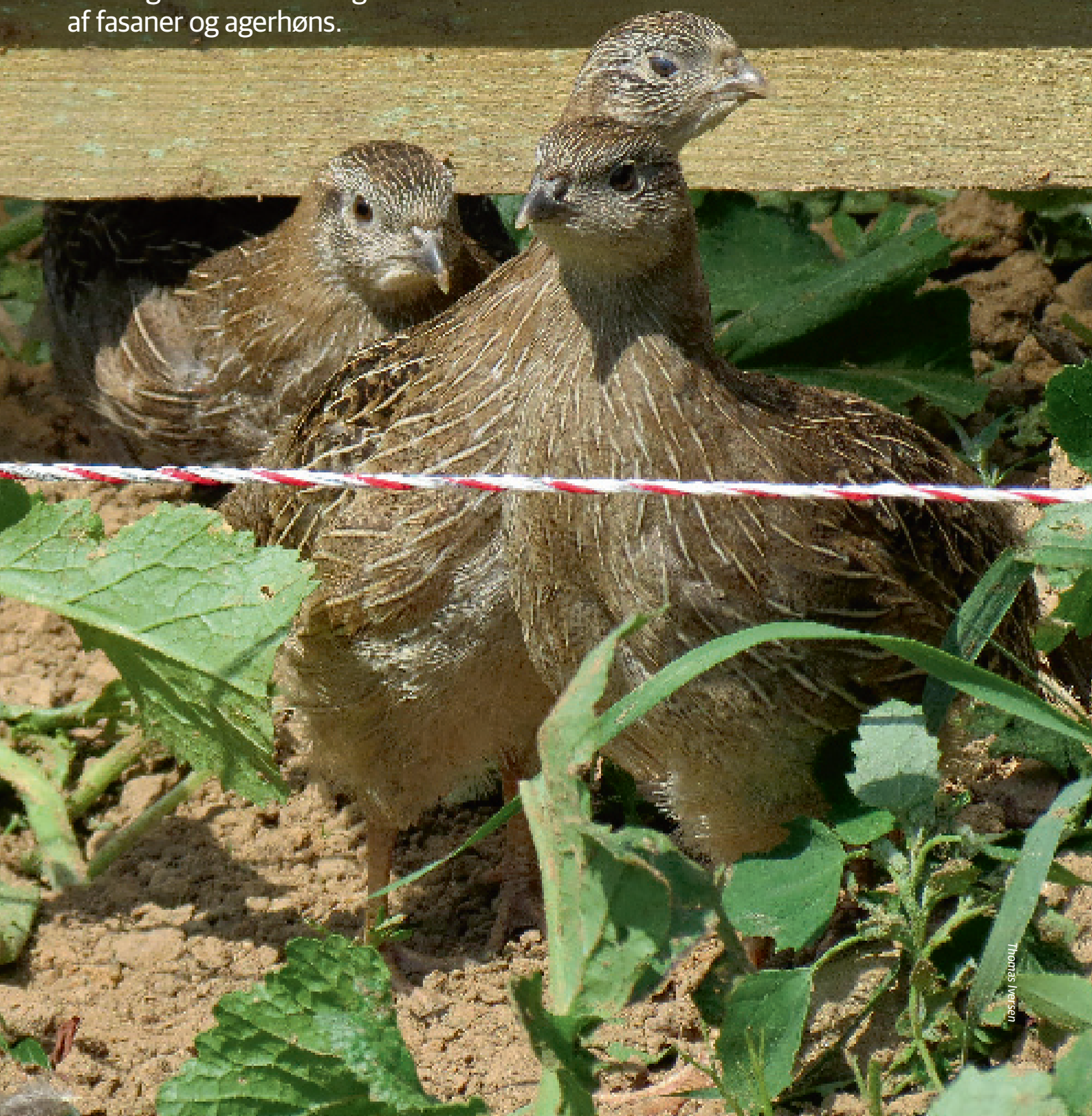

Vilde høns

Sådan genskabes naturlige bestande af fasaner og agerhøns.

Udsætning og terrænpleje - en naturlig kombination

OVER HELE LANDET yder danske jægere en omfattende indsats for at bevare og forbedre udgangspunktet for deres lidenskab - jagten på hønsfugle. Det foregår ofte ved, at der gennemføres terrænpleje og/eller ved, at der udsættes fuglevildt. Det sker i forskellig målestok fra jæger til jæger, men typisk som en overskuelig indsats, der dette til trods kan have meget stor effekt, hvis den udføres rigtigt.

I dette temanummer vil vi gerne sætte fokus på, hvorfor forbedringer af naturen med stor fordel kan gå hånd i hånd med det, vi kalder den lille udsætning - altså udsætning af under 100 agerhøns eller fasaner om året. En gennemtænkt og veludført terrænpleje giver en stærkere natur, hvor fuglevildtet kan reproducere sig

selv og derved skabe levedygtige bestande. Kombineres dette med udsætning af agerhøns eller fasaner, der er opdrættet, så de har de bedste mulige evner til at overleve og sætte afkom i verden, så kan grundlaget for den fremtidige jagt være skabt.

Temaet består af en række artikler, der giver gode råd om opdræt, udsætning og terrænpleje med opbygning af en lokal jagtbar bestand af hønsfugle for øje. Og så har vi besøgt et par jægersamarbejder, der via udsætning af fuglevildt har fået bevidsthed om betydningen af terrænpleje. Og som ved en målrettet terrænpleje og udsætning af velegnede fugle rent faktisk omsætter teorien til praksis.

God læselyst!

Jens Venø Kjellerup

SE VERDEN I (HØNSE)FUGLEPERSPEKTIV

Før du udsætter fasaner og agerhøns på dit revir

Tekst: Bent Rasmussen, Danmarks Jægerforbund Foto: Max Steinar m.fl.

„KYLLINGEHJERNE!“ ET SKÆLDSORD, man husker fra en barndomstid, hvor sprogbruget var helt anderledes lødigt end nu til dags. Men hvad foregår der egentlig inde i en kyllings hjerne - eller nærmere bestemt i en vild hønsefugls hjerne? Det spørgsmål er det værd at forholde sig til, inden man går i gang med en seriøs forvaltningsindsats for at genskabe en vild ynglebestand af fasaner og agerhøns i sit lokalområde.

Alle dyrearters overlevelse afhænger af de enkelte individers evne til at producere levedygtigt afkom, og alle individer styres af driften om, at det lige præcis er deres egne gener, der bliver videreført og udbredt i den fremtidige bestand. Hønsefuglene er pionerarter, der har udviklet sig til at kunne udnytte midlertidige situationer med perfekte livsbetingelser til en eksplosiv bestandstilvækst. De er såkaldte R-strateger, der går „all in“ i

deres yngleindsats med meget store kuld. Som attraktive byttedyr for en lang række rovdyr er sandsynligheden for at overleve til næste ynglesæson, og dermed få endnu en chance for afkom, nemlig ikke stor.

Hønsefuglenes paradis

Som udgangspunkt er en hønsefugls daglige arbejdsprogram meget simpelt: For det første skal den sørge for at spise så meget føde, at den holder >

➤ sig i optimal fysisk tilstand, og for det andet skal den undgå selv at blive spist. I ynglesæsonen tilføjes så derudover opgaven med at producere så meget levedygtigt afkom som muligt. Det danske landbrug i 1950'erne har, set med en fasans eller agerhønes øjne, været det rene paradys. Jordbehandling forud for tilsåning af markerne med vørsæd var en meget passende „naturkatastrofe“, der gjorde, at enorme landarealer hvert forår startede fra helt bar jord med en ny genvækst af såvel det udsåede korn som en række naturlige enårige plantearter. Altså lige nøjagtig den økologiske niche, som hønsefuglene er skabt til at udnytte. Med det lave niveau for ukrudtsbekæmpelse og ringe tilgang af næringsstoffer i markerne gav afgrøderne kun det halve af moderne udbytter. Der var således plads til sollys mellem kornstråene, og dermed også varme og et mangfoldigt insektliv, der toppede lige nøjagtig midt i juni, hvor de små fasan- og agerhønekullinger myldrede ud af æggene. Dengang var den danske agerhønebestand i balance. Den årlige kyllingeproduktion var så høj, at der var nok til både rovdyrene, og til at datidens jægere hver jagtsæson kunne nedlægge 400.000 agerhøns.

Hønsefuglebestande i ubalance

Her efter årtusindeskiftet er historien en anden. Nutidens landmænd er dygtige og dyrker primært vintersæd med meget høje udbytter. Allerede fra midten af maj er meget store land-

brugsarealer derfor helt lukkede af tætte, mørke afgrøder, der er uegnede som opvækstområde for hønsefuglenes kyllinger. Den kraftige nedgang i arealet, der fremstår som potentielt yngleområde, afspejles direkte i størrelsen af de aktuelle ynglebestande. Der er stadig fasaner og agerhøns overalt i landet, men antallet er ikke højere, end terrænet berettiger til, og det er mange steder for lavt til, at efterårsbestanden tåler en jagtlig udnyttelse. Af samme årsag er en tilbageværende lokal bestand af ynglende fasaner og agerhøns nu meget sårbar over for rovdyr, da den ofte bygger på forholdsvist få individer. Med andre ord er vores hønsefuglebestande i ubalance, og det er i høj grad påkrævet, at der igangsættes en gennemtænkt og tilstrækkelig bestands- og terrænplejeindsats for at vende udviklingen og genskabe jagtbare bestande af fasaner og agerhøns.

Opdrættede eller vilde fugle?

Grunden til, at vi som jægere har så stor fokus på fasaner og agerhøns, er deres vigtighed som jagtobjekter. Hønsefuglene er de fleste steder i landet betingelsen for haglbøssejagt med såvel stødende som stående hunde. Men det er vigtigt at beslutte, om bevarelsen af disse jagtformer i fremtiden ønskes baseret på „opdrættede“ eller på „vilde“ fugle. De ressourcer, der skal lægges i den nødvendige pleje af hønsefuglebestandene, er nemlig vidt forskellige, afhængig af det valg man tager.

Udsætning af opdrættede fasaner og agerhøns er den hurtigste og letteste måde at skabe en lokal bestand af hønsefugle, der kan jages. Stammer fuglene fra en dygtig opdrætter, og udsættes de efter gældende anvisninger, vil både de veterinære forhold og dyrevelfærden være i top. Sådanne udsætninger er grundlaget for meget af den hønsefuglejagt, der pt. foregår her i landet. Det er derfor ikke bemærkelsesværdigt, at meget af den vildtpleje, der udføres, er rettet mod de udsatte fugle. Plejetiltagene har til formål at sikre en god overlevelse på de udsatte fugle og forsøger at fastholde fuglene de steder, hvorfra de på det ønskede tidspunkt kan præsenteres for en stående jagthund eller drives hen over en skyttekæde. Lykkes det, er det dygtigt håndværk. Men oftest har de udførte plejetiltag ikke mange gavnlige effekter på de ynglende fasaner og agerhøns.

Hvis fremtidens jagt skal baseres på „vilde fugle“, skal fokus for vildtplejen flyttes fra efteråret til foråret. Den eneste langtidsholdbare måde, hvorpå en vild lokal fasan- eller agerhønebestand kan opbygges, er ved at pleje områdets naturligt forekommende ynglefugle. Nogleordet er terrænforbedring, og korrekt udført er det på længere sigt ikke kun den mest naturskabende, men samtidigt også den mindst ressourcekrævende måde, hvorpå hønsefuglene kan forvaltes. Langt de fleste steder i Danmark er de lokale ynglebestande af fasaner og agerhøns nøjagtig så store, som

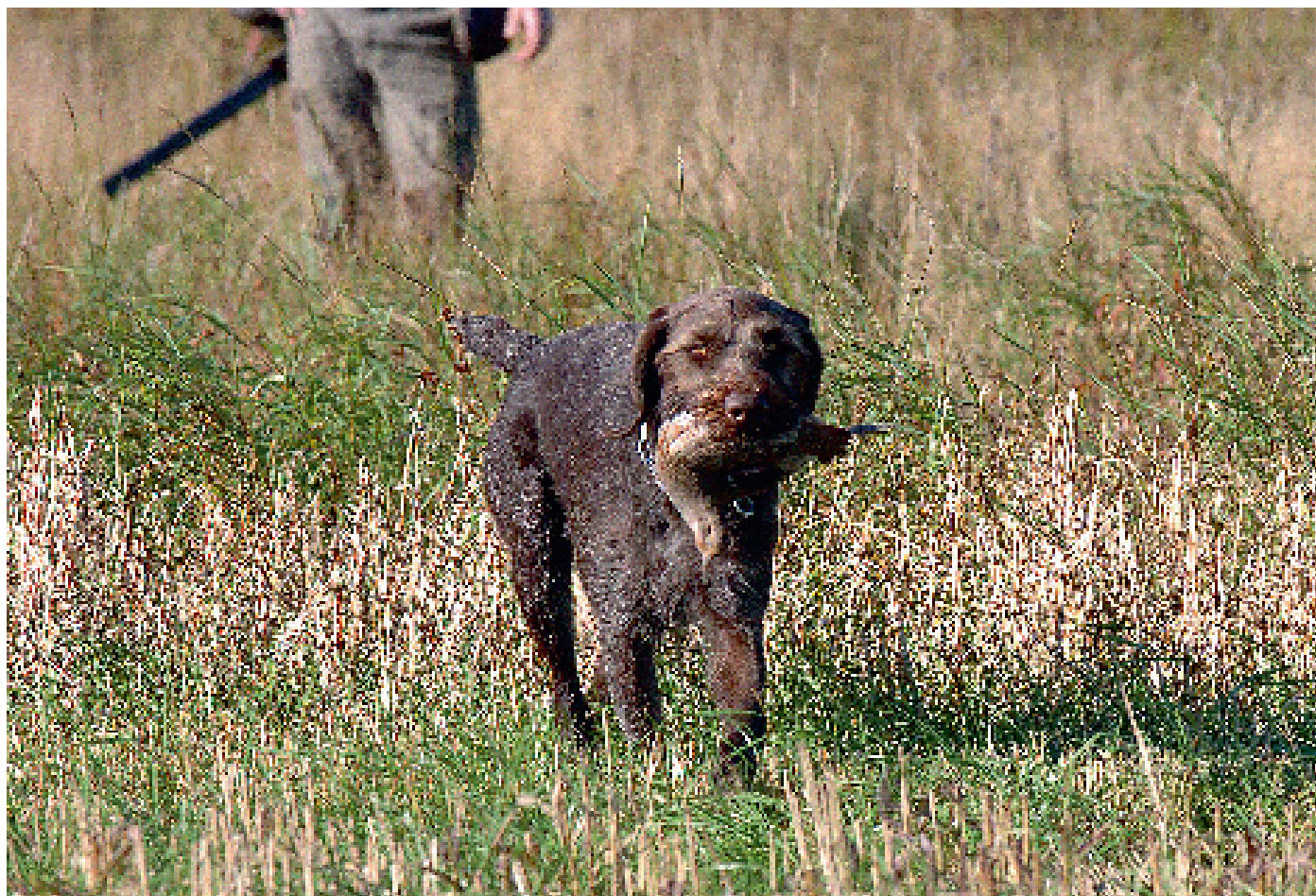
Plejeplan for opbygning af en lokal fasan- eller agerhønebestand:

1. Registrer, hvor stor områdets ynglebestand er, og hvor fuglene er lokaliseret.
2. Plejetiltag målrettes de territorier, der er optaget af ynglefugle, som optimeres for størst mulig ynglesucces ved:
 - a) Rigelig naturlig fødetilgang, så hønen er i passende kondition til at gennemføre æglægnings- og rugeperiode.
 - b) Høj redeoverlevelse/klækningsrate, som resultat af kombinationen af velegnede redeskjul og en lav tilstedeværelse af rovdyr, der kan ødelægge rugningen.
 - c) Høj kyllingeoverlevelse, som resultat af kombinationen af tilstedeværende velegnede habitater for kyllingernes opvækst og en lav tilstedeværelse af rovdyr, der æder kyllingerne.
3. Årets ynglesucces og lokaliseringen af familieflokke registreres efter høst.
4. Sikring af vinteroverlevelse, så næste års målsatte tæthed af ynglefugle opfyldes ved:
 - a) Rigelig fødetilgang, så en god kondition opretholdes for alle individer i flokken.
 - b) Jagtlig udnyttelse foregår kun af bestande, der er i den ønskede balance.
 - c) Velegnede skjul for rovfuglean-greb.
5. For bestande under opbygning etableres inden næste års ynglesæson nye potentielle territorier (via 2a-2c) i et antal, der svarer til den målsatte forøgelse i antallet af ynglefugle.

terrænet berettiger til. Hvis bestanden skal øges, må terrænet derfor forbedres, så der skabes et antal velegnede potentielle yngleterritorier, som modsvarer størrelsen af den ynglebestand, der er målet for plejeindsatsen. Samtidigt skal hønernes ynglesucces maksimeres og flokkenes vinterdøde-

lighed minimeres, så der opnås et årligt bestandsoverskud af fugle, der kan indtage de nyetablerede territorier. Opbygningen af en bestand af vilde fugle kan godt kombineres med en sideløbende udsætning af opdrættede fugle, hvis man ønsker at oprettholde sine jagtmuligheder, indtil den

naturlige bestand har opnået det ønskede niveau. Det skal dog her sikres, at de udsatte fugle har en kvalitet og adfærd, der gør det realistisk, at de overlevende kan indgå i ynglebestanden på lige fod med de vilde fugle.
bor@jaegerne.dk

Max Steinar

Gode lokale bestande af fasaner og agerhøns er betingelsen for den klassiske haglbøssejagt for stående hund.

En nyklækket agerhønekylling kan ikke bevæge sig langt. Der skal derfor være en insektrig kyllingebiotop i umiddelbar nærhed af redestedet.

SE VERDEN I (HØNSE)FUGLEPERSPEKTIV - FORTSAT

Når du går i gang med terrænplejen

Tekst: Bent Rasmussen, Danmarks Jægerforbund **Foto:** Bent Rasmussen, Danmarks Jægerforbund m.fl.

DENNE ARTIKEL OMHANDLER de terrænplejetiltag, der er nødvendige for, at de vilde ynglebestande af fasaner og agerhøns kan genskabes. Men først er det vigtigt at pointere, at plejeindsatsen skal gennemtænkes og struktureres for at opnå den ønskede effekt. Proceduren er: Kend dit udgangspunkt - hav en målsætning - lav en plan. Tag udgangspunkt i den markstruktur, det sædskifte og de landskabelementer, der findes i området, og kombiner med de erfaringer, der findes om hønsefuglenes lokale antal og fordeling. Målsætningen skal være målbar - dvs. det skal let kunne fastslås, hvis indsatsen ikke har den ønskede effekt - så en dårlig plan hur-

tigt kan justeres til noget, der virker.

Rovdyrs prædation på små lokale bestande af fasaner og agerhøns kan forsinke eller helt ødelægge den ønskede effekt af en plejeindsats. Gennem terrænplejen skabes flere levesteder, og fuglene får bedre adgang til skjul. Herved bliver de mindre sårbare over for rovdyrangreb. Men i situationer, hvor der arbejdes med opbygning af en hønsefuglebestand ud fra en lav tæthed af ynglefugle, bør det også altid overvejes, om antallet af ræve og krager i indsatsområdet skal forsøges reguleret.

Man skal altså lære at læse det landskab, der udgør det jagtterræn, der skal forvaltes, men pas på med at

se på terrænet med jægerens briller. Fordi der røg en god buket fasaner ud af majsstriben under efterårsjagten, er lykken altså ikke gjort ved bare at lave meget mere majs. For at fasanerne overhovedet kan være til stede i majs, skal alle artens livskrav jo opfyldes - hele året rundt. Derfor er det nødvendigt at se verden fra et hønsefugleperspektiv, for skal forvaltningsindsatsen lykkes, skal der sættes ind med de rigtige plejetiltag på de rigtige steder og på de rigtige tidspunkter.

Vinteren skal overleves

Udgangspunktet for gennemgangen af terrænplejen er, at der udsættes et

mindre antal (under 100) fasaner eller agerhøns på terrænet med henblik på at opbygge vilde ynglebestande. Det er således nøjagtig de samme plejetiltag, der skal anvendes, uanset om de rettes mod udsatte fugle eller områdets naturligt forekommende ynglebestand. Beskrivelsen starter derfor efter høst, hvor alle markerne over en kort periode går fra dækkende afgrøder til at være åbne og mange steder nytilsåede og golde.

Her er situationen kritisk, uanset om man er opvokset i afgrøderne med en vild fasan- eller agerhøne-mor, eller om man lige er flyttet i marken med den skrukhøne, der har været det sikre holdepunkt gennem kyllingetiden. Hver gang fuglene tvinges til at foretage ændringer i den daglige rytme og adfærd, er de ekstra udsatte for rovdyrangreb, så det handler om, at flokkene hurtigst muligt genfinder en dagsrytme, der virker under de nye betingelser, markarealerne tilbyder.

Små krat af slåen, hunderose, hvidtjørn, hyld, gråpil m.m. spredt ud over terrænet er effektive sikkerhedsforanstaltninger mod de efterhånden

mange arter af rovfugle, der tolder af vinterbestanden af hønsefugle. Krattene vil ofte fungere som udgangspunkt for familieflokkenes daglige aktivitet, så derfor skal der være passende fødesøgningsmuligheder i den umiddelbare nærhed. Her gælder det også, at fuglene udsætter sig for en forhøjet risiko for at blive bytte for rovdyr, mens de er aktivt fødesøgende. Jo hurtigere fuglene kan få fyldt kråsen op, og jo bedre dækning der er på det areal, føden hentes på, jo større er sandsynligheden for, at alle i flokken når sikkert ind i flyverskjulet igen.

En overvintrende „grøn“ stubmark er meget værdifuld for hønsefuglene. Uanset om det grønne skyldes genspiret spildkorn og ukrudt, et isået græsudlæg eller en kvælstofsamlende efterafgrøde, giver marken både føde og skjul på samme tid. Vinterflokke af hønsefugle, der har adgang til en sådan overvintringsbiotop, vil typisk nå til foråret med et meget lille tab af individer. Landmændene, der driver markarealerne, er derfor nøglepersoner i vinterens hønse-

fugleforvaltning. I mange tilfælde er det pløjetidspunkt og den valgte strategi for opfyldelse af kravet om efterafgrøde, der er det optimale for landmanden, ikke det mest optimale for markvildtet. Men her er virkelig et fokuspunkt, hvor man som jæger bør forsøge at påvirke landmanden. Måske kan generne ved at vente med at sprøjte og pløje stubmarkerne til foråret være en af mulighederne, hvor landmanden relativt omkostningsfrit kan byde ind med en meget betydelig forvaltningsindsats for markvildtet. Er der overhovedet ingen naturlig fødetilgang i nærheden af et ellers velegnet vinteropholdssted, fordi markerne er tilsået med vintersæd, kan striber eller felter med uhøstet kornafgrøde eller udsåede frøproducerende og dækningsgivende vildtblandinger være alternativet. Endelig kan opstilling af en foderautomat med korn være en brugbar nødløsning. >

Grupper af lavtvoksende egnskarakteristiske buske giver et sikkert holdepunkt for hønsefuglene i det åbne land.

Torben Møller-Nielsen

Det er i kanterne mellem markerne, at hønsefuglene har det bedst.

> Territorievalg og redebiotop

De fasaner og agerhøns, der overlever vinteren, vil i løbet af marts-april måned indtage yngleterritorierne. De bedst egnede territorier besættes først og selvfølgelig af de stærkeste fasanokke og de mest dominerende agerhønepar. Man har derfor lige nøjagtig det antal ynglende hønsefugle på sit terræn, som man fortjener, ud fra det terræn fuglene tilbydes. Såvel tidligere forskning som de registreringer, der aktuelt gøres i forbindelse med den igangværende nationale markvildtsindsats, viser, at det faktisk er arealet *mellem* markerne, der bestemmer, hvor mange territorier man har. Jo flere permanente landskabelementer, som f.eks. markskel, diger, grøfter, udyrkede skråninger, markveje, levende hegn, småbeplantninger, mergelgrave osv. terrænet indeholder, jo tættere ynglebestand af hønsefugle. Og går vi et skridt længere ned i detaljen, handler det om overgangszonen mellem disse permanente landskabelementer og den dyrkede mark. Her skal være en vegetationsbræmme på minimum to meter med et tykt lag af visne planter fra sidste års vækst, og findes der så samtidigt et lille tornekrat, har man et sikkert hønsefugleterritorium.

Når terrænet skal optimeres for hønsefuglene, er det således markkanten, der er nøgleelementet. Her befinder vi os midt i en vedvarende kamp mellem naturen og landbruget,

hvor enårige ukrudtsplanter og græsser forsøger at brede sig ud i den dyrkede mark, og hvor landmanden med alle midler forsøger at forsvare sig. Kampen koster masser af tid og penge, men den kunne undgås, hvis landmanden en gang for alle ofrede de to yderste meter af kampzonen. Her skal der sås en permanent vildtstribe med tuedannende græsblanding (hundegræs, timothe og strandsvingel), der ifølge GLM-reglerne stadig er berettiget til hektarstøtte og undtaget for slåning. Når denne bræmme er vokset til, har de problemskabende ukrudtsarter meget svært ved at få fodfæste, og kombineres den med en smal barjordsstribe ud mod afgrøden, så er kampen definitivt vundet. Godt for landmandens økonomi - og livsvigtigt for hønsefuglene.

Når græsbræmmerne er sikret, er det tid til at se på stedets træer og buske. Er der slet ingen vedplanter, skal der plantes lidt af de tidligere nævnte landskabstypiske arter. Blot fire-fem planter samlet i en gruppe i markskellet eller grøftkanten og gerne en gruppe for hver 30-50 meter. Men oftest er der rigeligt med både træer og buske på lokaliteten, og faktisk er motorsav og flishugger meget vigtige redskaber i markvildtplejen. Mange gange er de ønskede buskarter til stede, men er så gamle og hærgede at de er åbne i bunden. Ved at skære dem ned på roden, starter de forfra og skaber et super yngleskjul. Lad endelig

grenene ligge på stedet, så genvækst og græs vokser op gennem dem og gør det hele meget bedre. Det eneste punkt, hvorpå fasaners og agerhøns' krav til ynglebiotop adskiller sig markant, er tilstedeværelsen af højere træbevoksning. Fasaner har det fint med højere træer, hvorimod agerhønsene holder sig fra høje træer og skovlignende bevoksning. For begge hønsefuglearter gælder dog, at al bevoksning i det åbne land over to-tre meters højde ikke har nogen værdi. Højere træer kan derfor også med stor effekt sættes tilbage på roden til gavn for hønsefuglene og mange gange også for landskabet. Men her skal man være meget varsom. Gamle og store træer er i de fleste tilfælde værdifulde landskabelementer, som absolut ikke skal ofres for en ekstra rugende agerhøne.

Opvækstområde for kyllinger

Undgå æggene og den rugende høne at blive taget af rovdyr, klækkes kyllingerne i den sidste halvdel af juni måned. På dette tidspunkt er det størrelsen af arealet med lysåbne afgrøder på markerne, der bestemmer ynglesuccesen, for hønsefuglenes kyllinger *skal* have insektføde de første tre uger af deres liv for at overleve. Det er velkendt, at koldt og regnfuldt vejr i klækningsperioden dræber mange kyllinger, men også her har kvaliteten af kyllingebiotopen afgørende betydning. Så længe kyllinger-

ne sidder under forældrefuglene, er de tørre og varme, men så snart de forlader forældrenes beskyttende fjer, begynder afkølingen. Afhængig af vejrliget har kyllingerne nu kun få minutter til at finde og fylde kroen med den nødvendige mængde insekter, inden de må tilbage til varmen igen. I dårlige kyllingebiotoper er dette ikke muligt, og kyllingerne afkræftes hurtigt og dør. Det siger sig selv, at forstyrrelser af kuldet i kyllingeperioden af mennesker, løse hunde og rovdyr af samme årsag er katastrofal.

Vejret kan der ikke gøres noget ved, men der kan laves velegnede kyllingebiotoper, der times til at stå med en optimal forekomst af de „rigtige“ insekter på tidspunktet, hvor hønsefuglene klækker deres kyllinger. Det handler ganske enkelt om, at der findes et område med „mislykket afgrø-

de“ i kyllingeflokkens gåafstand fra reden, men da det sjældent er tilfældet i nutidens effektive landbrug, vil der oftest kræves et aktivt plejetiltag. Placeres kyllingebiotopen rigtigt - dvs. umiddelbart op til redebiotopen - er et areal på 300-500 m² tilstrækkeligt til, at kuldet overlever de første uger, men så skal plantedækket også være helt perfekt. Der skal være blomstrende arter, der tiltrækker insekterne, men afgrøden skal samtidig være så lysåben (kun ca. 75% dækkende), at solen kan varme jordoverfladen godt op. Om kyllingearialet er opstået af sig selv pga. en tør eller våd plet i marken, eller den er lavet som et område med nedsat udsæd (25-40% af normal mængde) eller en specialfremstillet frøblanding, er underordnet. Men det er altafgørende, at det areal, der skal fungere som op-

Links til praksisbeskrivelser af udførelsen af plejetiltag for markvildtet <http://www.jaegerforbundet.dk/Vi-den-om-markvildt.1671.aspx>

vækstområde for fasan- og agerhønekyllingerne, friholdes for gødning og sprøjtgift.

I princippet gælder det om at optimere så store dele af det åbne landskab som hønsefugleterræn som muligt. Men tag nu i første omgang udgangspunkt i de lokaliteter, hvor der traditionelt ses fasaner og agerhøns i forårsmånederne. De har jo, ud fra deres perspektiv, allerede valgt det sted, som de tror fungerer som ynglested. Så her er der kortere vej til succes.

bor@jaegerne.dk

Tekst: Lene Midtgaard, Danmarks Jægerforbund **Foto:** Lene Midtgaard, Danmarks Jægerforbund m.fl.

De bedst egnede

Skrukhøne af racen orpington, som let bliver skruk og er gode kyllingemødre.

Carolina K. Smith

Ærgrer du dig over, at sidste års udsætning ikke resulterer i fasankyllinger denne sommer?

DET ER FASANENS natur at leve spredt i det varierede landbrugslandskab med marker, enge, levende hegn, krat og skovbryn som foretrukne levesteder. Ønsker man at supplere sin terrænpleje med udsætning af et mindre

antal fasaner, bør man overveje, hvorledes disse fasaner kommer til verden. Opdrætsmetoden er nemlig helt afgørende for fasanernes evne til at overleve og yngle i det fri. I denne artikel, vil der der- ➤

Thomas Iversen

Skrukhønen lærer fasanekyllingerne at skrabe i jorden efter føde, at søge ly mod vejret og agtpågivenhed over for rovdyr.

> for være fokus på, hvordan man kan opdrætte fasanekyllinger så naturligt som muligt.

Hvis man har besluttet at satse på den lille udsætning - mindre end 100 fugle - og samtidig gennem forbedringer af terrænet forsøge at skabe en biotop, hvor man på sigt kan få en bestand af vilde fugle, er der visse overvejelser, man bør gøre sig, om hvilke fugle man udsætter.

Mange køber udsætningsklare fasanekyllinger, typisk fem-seks uger gamle, som er udruget på maskine og opdrættet under en kunstig kyllingemoder sammen med en stor flok af artsfæller. Disse kyllinger bliver under deres opvækst ofte som det eneste præget på at søge lyset, når de skal finde føde, og søge mørke og varme når de ønsker ro. Men derudover er det meget sparsomt, hvordan man efterligner den opvækst og prægning, en vild fasanekylling oplever.

Det er netop denne prægning, som vil være interessant, hvis man ønsker en mere bæredygtig tilgang til sit jagtterræn og sin lille udsætning. Undersøgelser tyder nemlig på, at maskinel udrugede og opdrættede fasaners evne til senere at reproducere sig, er mindre end de fasaner, der er opdrættet med skrukhøns.

Anvendelsen af en skrukhøne vil kunne give mange af de samme for-

dele, som hvis kyllingerne blev udruget af vilde fasaner. Skrukhønen vil præge kyllingerne i forhold til at søge føde, opmærksomhed over for potentielle farer og lære dem at søge nattesæde. Da der er en naturlig begrænsning for, hvor mange fasanekyllinger en høne kan holde varme, vil flokstørrelsen være mere naturlig, og man undgår stressrelaterede problemer som fjerpilning og kannibalisme, ligesom sygdom sjældent opleves, da smittetrykket og stressniveauet vil være lavere.

Opdræt med skrukhøns

Før i tiden kunne datidens skytter hente skrukhøns på de nærliggende gårde, men i dag vil det være lettest, hvis man har sit eget hønsehold. Desværre er flere af vores hønseracer blevet forædlede derhen, at de stort set ingen moderegenskaber har. Der findes dog stadig racer, som har naturlige moderegenskaber og derfor ofte bliver skruk. Disse racer er f.eks. orpington, silkehøns, dansk landrace og wyandotter, mens dværghøns af blandede racer også ofte er gode kyllingemødre. Personligt har jeg selv haft de bedste erfaringer med dværp-orpington og små agerhønefarvede wyandotter. De bliver let skruk og er gode kyllingemødre.

Når en høne bliver skruk, vil man

opleve, at den tilbringer længere og længere tid i reden, og til sidst vil den ofte blive liggende, selv hvis man rører den, og blot klukke arrigt og måske endda hakke ud efter hænderne. Derudover vil dens kropstemperatur stige og kammen blive blegere.

Inden man lægger en skrukhøne til at ruge, skal man huske, at hønen i rugeperioden kun sjældent og kortvarigt vil forlade reden for at forrette sin nødtørft og for at æde og drikke. Den vil ikke afsætte tid til støvbading, som er vigtigt for at holde diverse parasitter, som eksempelvis lus, i skak. Derfor bør den behandles mod lus, inden den lægges på æg. Den letteste måde at konstatere om en høne har lus, er at undersøge den omkring kloakken, hvor lusene ofte kan observeres, og hvor de gerne lægger deres æg, som ses som hvide klumper på fjereenes base.

Hønen lægges til at ruge på et sted, hvor der er ro og isoleret fra de andre høns. Den skal have adgang til foder og vand og have mulighed for at forlade reden for at forrette sin nødtørft og eventuelt støvbade. En høne af almindelig størrelse behøver en rugekasse på ca. 40x40 cm. Selve reden bør bestå af en græstørv, lagt med græsset nedad for at holde på fugten, eller lidt fugtigt grus. Oven på placeres lidt halm. Alt efter hønens størrelse vil den typisk kunne ligge på 10-15 æg.

Hvis man ønsker det, kan man evt. supplere op med daggamle kyllinger, efter rugeæggene klækker. Dette skal ske så hurtigt som muligt og vil kræve, at man planlægger rugningen efter, hvornår man kan forvente at få kyllinger fra et rugeri. Hønen skal dog aldrig have flere kyllinger, end den selv kan passe dem og holde dem varme. Dette afgøres igen af hønens størrelse, men ifølge lovgivningen må den maksimalt have 20 kyllinger, men kun hvis den er stor nok til at varme dem.

Hønen ruger på æggene i ca. 23 dage og sørger selv for at vende æggene. Et par dage før klækningen kan man med fordel tilføre lidt fugt til reden i form af et par pust med en forstøverflaske eller ganske kortvarigt lægge æggene i lunkent vand, da dette letter klækningen. Det er dog meget vigtigt, at der IKKE må være hul på æggene! Hvis man vælger at lægge sine æg i lunkent vand, vil man opleve, at

nogle af dem vugger. Det er kyllingen, som bevæger sig. Hvis et æg straks synker til bunds, er det råddent og skal fjernes, før det springer og forurener reden.

Når kyllingerne er klækket, vil de tilbringe den første tid under hønen, hvor de kommer sig oven på anstrengelserne med at komme ud af ægget. I deres første levedage vil fasankyllingerne ikke tage føde til sig, da de stadig har rester af blommesækken at tære på. Efter ca. tre dage er blommesækken opbrugt, og hønen vil skrabe i foderet og tilskynde kyllingerne til at æde ved at klukke insisterende. Fasankyllingerne fodres med startfoder til fasaner, og hvis man gerne vil gøre lidt ekstra, vil lidt fint hakket hårdkogt æg gøre stor lykke.

Hønen og kyllingerne skal med det samme have adgang til en løbegård med græs eller anden egnet vegetation. Løbegården skal ifølge lovgivningen være minimum fire m², og en del skal være overdækket, så flokken kan søge ly mod vejret. Foder og vand skal stå i den overdækkede del af løbegården.

Den daglige hygiejne er vigtig, hvis man skal give fasankyllingerne de bedste betingelser under opvæksten. Vandtruget gøres rent med en børste, hver gang der skiftes vand. Vandet bør skiftes minimum en gang dagligt.

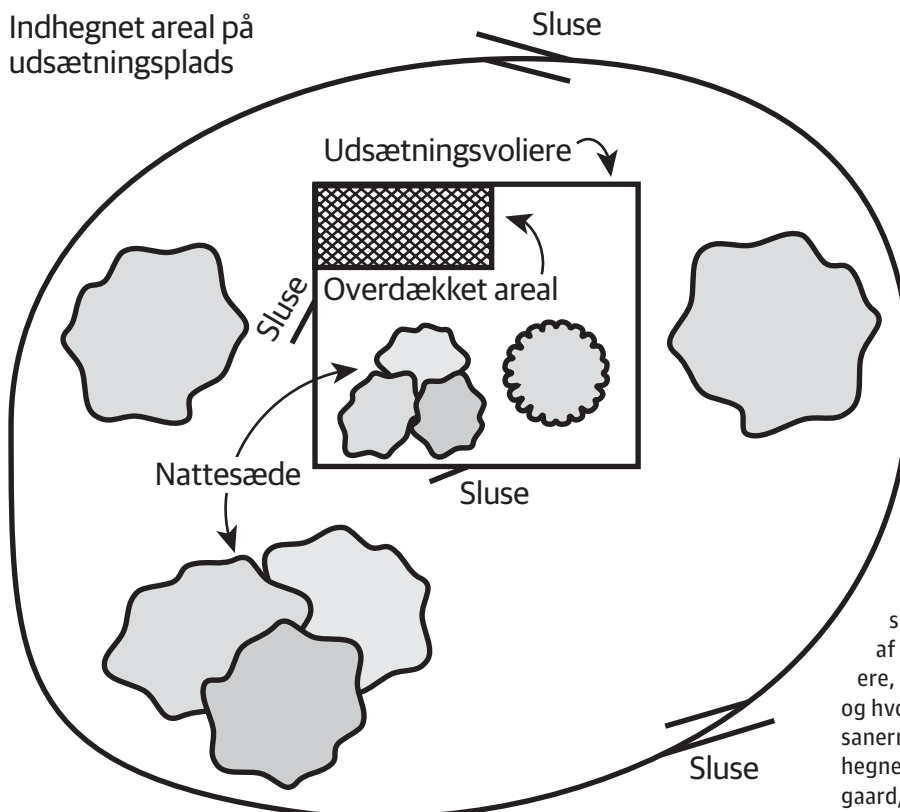

Høne angrebet af lus. Lusenes æg ses som hvide klumper nederst på fjerene. En skrukhøne kan blive hårdt plaget af lus og blive afkræftet og svækket.

Fodertruget skal også holdes rent og tømmes for gammelt foder, som kan være forurenet med afføring. Omkring vand- og fodertrug holdes så rent og tørt som muligt. Man kan eventuelt lægge lidt grus, som fornyes efter behov.

Somme tider bliver man mødt med påstanden, at det er så besværligt

med skrukhøns, men er det i virkeligheden det? Selvom man selvfølgelig skal opsætte flere løbegårde end normalt, så skal man „bare“ sørge for foder og vand derefter. Hvis hønen er en god kyllingemor, sørger den for, at kyllingerne kommer i gang med at spise, den varmer dem, når de er trætte og vogter dem arrigt mod alle >

Skitse over en mulig udsætningsvoliere, som består af en mindre overdækket voliere, hvor fasanerne sættes ud, og hvor hønen bliver, efter at fasanerne får adgang til det indhegnede areal. Skitse Lene Midgaard/Lone Møbjerg.

- farer og skiftende vejrlig. Langt hen ad vejen skal man som opdrætter blot sørge for, at de fysiske rammer er i orden - så klarer hønen resten.

Udsætning

Når fasanekyllingerne er ca. fem-seks uger gamle, er de klar til at blive sat ud. De er nu varmefrie og i princippet ikke afhængige af hønen mere. Hvis det er muligt, vil det altid være en fordel at tage hønen med ud på udsætningsstedet sammen med kyllingerne. Her vil hun lære dem en livsnødvendig skepsis over for rovdyr, og hun vil med sin tilstedeværelse holde fasanekyllingerne omkring udsætningspladsen. Det kan dog forekomme, at nogle høns er gået i æglægning igen og har mistet interessen for deres „afkom“.

En velegnet udsætningsplads til fasanekyllinger skal være lys og med mulighed for, at kyllingerne kan finde solbeskinne pletter fra morgen til aften. Udsætningspladsen skal yde kyllingerne dækning mod rovfugle, eksempelvis i form af et slåen- eller tjørnekrat. For yderligere at sikre de udsatte fugle mod rovdyr, kan man med fordel opsætte et strømhegn

omkring udsætningspladsen. På udsætningspladsen skal der være læ, da fasaner ikke ynder at opholde sig steder, hvor det trækker, og derudover skal der være egnet nattesæde. I starten vil kyllingerne fint kunne tage nattesæde i nogle høje buske, men med alderen vil de gerne højere op.

Vilde fasaners foretrukne levested er det åbne kulturlandskab med så stor variation som muligt. Dette faktum bør også tænkes ind i valget af udsætningspladsen og skal være det mål, man stræber efter at opnå med sin terrænpleje, så man på sigt har mulighed for at opbygge en vild bestand. Når man vælger sin udsætningsplads, skal man dog være opmærksom på, at levende hegn, grøfter og diger kan fungere som ledelinjer ud af terrænet.

Hvis man har valgt at udsætte fasanekyllinger opdrættet af skrukhøns, fordi man har et ønske om at skabe en levedygtig bestand af vilde fugle, skal man måske på udkig efter en anden udsætningsplads. Traditionelt bliver mange fasaner sat ud i en remise, som opfylder deres behov for dækning, men hvor der ikke er taget højde for fasanernes behov i yngleti-

den. Hvis man har valgt at arbejde med den metode, som beskrives her, skal man tænke andre elementer ind også. Kyllingebiotopen vil i dette tilfælde være, hvor kyllingerne sættes ud, og den skal indeholde et naturligt fødegrundlag, dækning og nattesæde. Hen imod jagtsæsonen vil fuglene trække mod en mere velegnet efterårsbiotop, hvor de i højere grad beskyttes mod vejr, vind og rovdyr. En tommelfingerregel siger, at man kan lægge sig ned på maven og mærke efter, om det trækker. Hvis det er tilfældet, så vil fasanerne ikke bryde sig om at opholde sig der.

For at fremme ynglemulighederne til foråret skal området indeholde en redebiotop, som sikrer skjul til den rugende fasanhøne. Kunsten er med andre ord at tænke udsætningspladsen og dens omgivelser som en helhed frem for et delelement i terrænet i form af blot en udsætningsplads.

Når man har valgt et egnet område som udsætningsplads til sine fasanekyllinger, skal man overveje hvilken type udsætningsmetode, man ønsker at anvende. Skal der anvendes en stationær eller mobil udsætningsvoliere? Den stationære udsætningsvoliere?

Fasaner trives i mosaiklandskabet. Man bør tilstræbe, at udsætningspladsen ligner deres naturlige valg af biotop.

ere vil typisk være en form for engelsk voliere, som består af et større indhegnet og overdækket areal med strøm om. Herfra sluses fuglene ud i det fri. Den mobile udsætningsvoliere kan bestå af trådrammer, som fungerer som en midlertidig voliere, eventuelt suppleret med en indhegning af enten trådnæt eller fiskenet. Yderst opsættes et elhegn. Princippet er afbilledet på skitsen. Den mobile voliere bør nedtages i god tid før jagtsæsonen.

Set ud fra et sundhedsperspektiv vil det være en fordel at benytte en mobil udsætningsvoliere, da man således, i det omfang terrænet tillader det, har mulighed for at veksle mellem egnede udsætningspladser og på den måde mindske risikoen for at opformere smitte med forskellige parasitter. På gamle udsætningspladser kan man ofte opleve gapes (luftrørsorm), som er almindelige hos både fasaner og agerhøns. Smitte med gapes sker via luftrørsormens transportvært, som ofte er regnorm, men også kan være flere forskellige arter af insekter. I disse insekter og orme kan luftrørsormen overleve fra år til år i sit første livstadium, og ved at anvende

den samme udsætningsplads i en længere årrække vil udbrud af gapes kunne udvikle sig til et tilbagevendende problem.

Hvis man vælger at tage skrukhønen med ud på udsætningspladsen og beholde den der, efter at fasanekyllingerne har fået mulighed for at blive sluset ud af volieren, skal man sikre sig, at hønen har gode forhold. Den skal have et sted, som beskytter mod vejr og vind og giver mulighed for at flyve på pind om natten. Derudover skal den have rigeligt med plads at røre sig på. Man kan derfor med fordel indrette selve udsætningsvolieren således, at kun fasanekyllingerne får mulighed for at forlade den.

Pasning

Der skal altid være adgang til frisk og rent vand på udsætningspladsen. Hvis man ikke har tid eller lyst til at skifte vand ofte, kan man med fordel anvende drikkeautomater med drikkenibler. Dette skal de udsatte fugle dog være introduceret til, før de sættes ud. Med hensyn til fodring er det et spørgsmål, om man kan afse tid til at fodre hver dag, eller om det er nødvendigt at opsætte en fodertønde.

Men som et minimum bør man, hvis tiden tillader det, afsætte tid til mindst et dagligt besøg, indtil fuglene er vænnet til hvede. Når man stadig bruger kraftfoder, bør de fodres hver dag, da kraftfoderet ellers vil trække fugt og vil blive uinteressant og i stedet risikere at tiltrække rotter.

Når fuglene er omkring 10 uger gamle, kan man starte med gradvis at introducere dem til hvede. Hveden vil i starten ofte blive sorteret fra og ædt som det sidste. Efter en periode kan man gå over til ren hvede og i princippet begynde at fodre i en fodertønde, hvis man foretrækker det. Af etiske årsager bør man blive ved med at fodre sine udsatte fugle også efter jagtsæsonen!

Hvis man gennem en målrettet pleje af sit jagtterræn skaber en attraktiv biotop for fasaner med redeskjul, fødemuligheder og skjulesteder, som sikrer mod rovdyr og dækning om efteråret og vinteren, har man skabt gode betingelser for, at man kan få vilde fasaner på sit jagtterræn.

lmi@jaegerne.dk

En gruppe af lodsejere på Norddjurs vil lave en ny og forhåbentlig mere effektiv udsætning af fasaner. I stedet for store volierer med mange fugle vil man forsøge sig med familieudsætning i mindre bure.

Tekst og foto: Max Steinar

SIDEN 1994 HAR en gruppe af lodsejere hvert år sat 300-400 fasaner ud på deres terræner, som samlet dækker cirka 400 hektar ved landsbyen Kare på Norddjurs. Det har nogle år givet en god jagt, hvor deltagerne kunne komme op på at nedlægge måske 30 fasaner - næsten udelukkende kokke - på én jagt.

Og fasanerne gav spændende jagt, erklærer to af lodsejerne, som Jægers udsendte medarbejder mødte en flot aprilaften til en lille ekskursion på området.

- Vi har en enkelt såt, som ligger ud til det lave mark- og engområde ud mod Randers Fjord, og her kunne fasanerne virkelig opnå en god højde,

og når de så kom med vinden i ryggen, stillede det store krav til deltagerens skydefærdighed, beretter Mathias Jørgensen, mens kammeraten og naboen, Niels Høj Nygaard, nikker bekræftende.

Men når det blev forår og sommer, manglede der noget.

Fasaner.

Bevares, der var da fugle på terrænet, men slet ikke i det antal, der burde have været, fraset afskydnin-gen. Og de fugle, man så, var og er åbenbart ikke tjenlige som forældre-fugle. En lodsejer har et forår oplevet at se en kok gå med 10 høner - uden at der kom én eneste kylling ud af det i ynglesæsonen.

Den grove konklusion er, at selvom den forventede del af fasanerne overlever vinteren, får de overlevende ingen kyllinger.

Derfor har lodsejerne besluttet sig for at prøve en ny vej. Dette sker efter grundige overvejelser, og besøget af Danmarks Jægerforbunds konsulent Lene Midtgaard har kun været med til at cementere dem i troen på de nye ideer.

Mange fasaner samlet er sårbare

Hidtil har kredsen af lodsejere - som så mange andre jægere - indkøbt seks uger gamle kyllinger og sat dem ud i tre store volierer med et udsætningsbur i midten. Cirka 300 fasaner i alt.

A photograph showing three people walking along a dirt path in a rural landscape. On the left is a woman with long blonde hair wearing a brown jacket and a patterned scarf. In the center is a man in a dark green jacket and dark pants. On the right is a man with a beard wearing a dark jacket and purple pants. The background shows a field and trees under a clear sky.

Udsætning

Så store koncentrationer af fugle kan give problemer. Både i relation til rovdyr og rovfugle, men også i forhold til sygdomme som gapes (luft-rørsorm) og coccidiose (en snylter i mave- og tarmregionen), fortæller Lene Midtgaard.

Niels Nygaard fortæller, at angreb af rovfugle er sjældne. Der er ingen ynglende duehøge i området. Derimod er der en meget høj forekomst af skovmår. Der bliver set skovmår hvert eneste år i bukkejagten, og skovmåren kan springe fra træer uden for volieren til træer indenfor. Det har nogle år kostet mange fasaner livet.

En ting er problemerne i selve udsætningsperioden. Noget andet er, når de fugle, der overlever jagten og vinteren, forhåbentlig skal blive et supplement til den vilde fauna. Det lykkes bare ikke, fastslår Niels Nygaard. - Vi har år efter år sat fasaner ud, men der bliver så at sige ingen „bund“, de forsvinder bare.

Niels og Mathias beretter, at de har haft hvide italienske hanekyllinger

- cirka 10 dage ældre end fasanekyllingerne - som „ældre søskende“. Dette er dog ikke helt optimalt, oplyser Lene. Hun er uddannet herregårdsjæger og vildtforvalter og har siden også uddannet sig som jordbrugsteknolog med speciale i miljø og natur. - Man bør overveje at anvende rigtige skrukhøner, som hele tiden lærer fra sig i modsætning til de italienske hanekyllinger. Fasanekyllingerne kopierer hele tiden fra hønen. Hun lærer dem at søge insekter, og når en høge kommer susende, løber hun i skjul og dukker sig. Kyllingerne lærer alt af hønen. Herunder at flyve op i træer og buske ved nattetid. Jeg ved, at skrukhøner kan være svære at opdrive, men de er virkelig besværet og udgiften værd.

Niels og Mathias nikker tankefuldt til hinanden.

Forsøg i mindre skala

Beslutningen om at prøve noget nyt var som nævnt taget inden Lenes besøg. Kredsen af lodsejere - der er seks

ejendomme med jægere, samt et par ejendomme med ikkejægere - har allerede afgivet ordre på seks sæt af familier, altså en skrukhøne og 20 seks uger gamle fasanekyllinger.

- Det er et forsøg i mindre skala, som vi er meget spændte på, for vi vil også noget mere end bare bevidstløst at lukke fugle ud, siger Mathias. - Der er jo også et etisk problem i at vedblive med at sætte fugle ud, som ikke bidrager til at opbygge en vild bestand, i og med de åbenbart ikke er i stand til at reproducere sig selv.

- De hidtidige udsætninger har tjent deres formål, fastslår Niels. - Der har været fugle at jage, de har været velflyvende, og de har været svære - nogle gange meget svære, synes nogle skytter - at nedlægge. Men ja, vi skal prøve en ny vej. Det kan godt være, at det pr. fugl koster mere. Men hellere sætte færre fugle ud, hvis vi opnår at have mindst lige så mange på terrænet senere. Især også når det bliver forår. Vores helt store håb er naturligvis, at nogle af disse >

I den lille ekskursion deltog fra Danmarks Jægerforbund Lene Midtgaard og fra lodsejerne Niels Høj Nygaard og Mathias Jørgensen.

ad nye veje

➤ fasaner kommer til at yngle og får succes med det.

Men hvor skal udsætningerne så ske? Og hvordan?

Terrænet rummer flere naturtyper, herunder forskellige former for skov med både løv og nål. For eksempel en parcel med unge rødgran og douglas, ikke over fire-fem meters højde, med en tæt bund af vilde hindbær og brombær.

- Se, det område her er helt ideelt senere i sæsonen, fordi det giver fuglene rigtigt gode muligheder for ly og dække, og det giver også jer gode muligheder for en spændende jagt, siger Lene. - Men det er ikke hér, at fuglene skal vokse op. Blandt andet fordi der mangler sol, og fordi der ikke er ideelle natteskjul for kyllingerne.

I stedet udpeges et bredt, levende hegn som hendes foretrukne lokalitet. Med arter som tjørn, slåen, mirabel og tætte fjeldribs. - Her kan kyllingerne få det hele: Masser af sol, samt rigtigt gode muligheder for nattesæde. Og buskene er så tætte, at rovfugle vil få meget svært ved at jage kyllingerne, fastslår Lene. På solsiden af hegnet foreslår hun, at lodsejerne etablerer en stribe med fodermark. Den beslutning bliver stadfæstet på stedet.

En langsigtet investering

Råd følger råd. Niels og Mathias suger til sig. De bestemmer sig for, at i al fald det omtalte levende hegn skal være én af lokaliteterne, hvor der skal klargøres til et hold kyllinger. De har allerede haft kaldt sammen til arbejdsdag for de jægere, som nyder godt af efterårets jagter, og nu skal der kaldes sammen til minimum en arbejdsdag mere.

Bekæmpelse af prædatorer hører også med. Det er lodsejerne opmærksomme på. Fire nye kunstige rævegrave er blevet gravet ned ud over de syv-otte, som allerede ligger rundt omkring. Der er behov for dem; en af lodsejerne nedlagde forrige vinter ikke færre end 10 ræve med riffel ude på de vidtstrakte marker og enge.

Men skal det ambitiøse projekt lykkes, skal der først og fremmest sættes turbo på terrænplejen. Her er der allerede mange velanlagte vildtmarker langs den skovbevoksede stenalder-skrænt, der udgør overgangen mellem overmarken og de lavereliggende flade engområder ud mod Randers Fjord. Det vil dog være nødvendigt at gøre større dele af området til egnede ynglebiotoper for den fremtidige bestand af ynglende fasanhøner. Her er især de gamle drængrofter, der stadig

danner skel mellem de enkelte eng-parceller, et rigtig godt udgangspunkt. Men det kommer til at koste lidt af engenes højtydende hvedejord til lysåbne kyllingebiotoper, så der skal gode argumenter på banen for at overbevise landmændene om, at det er en god idé. De samme landmænd er heldigvis med i første geled, når de udfarvede fasanokke under efterårsjagterne bliver drevet ud over de stejle bakkeskråninger, så Mathias og Niels håber, at sammenhængen mellem terrænplejen og jagtens kvalitet bliver tydelig for alle.

- Vi har i løbet af de sidste 20 år årligt udsat fasanekyllinger for 15.000 kr., fortæller Niels Nygaard, og bliver selv lidt overrasket over, hvor stort det samlede beløb bliver. - Vi har godt nok de fleste år fået et fint jagtmæssigt udbytte af indsatsen, men tænk hvis fasanerne havde kunnet klare det selv, og de samme penge i stedet var blevet anvendt til terrænforbedringer. Sikke et jagt- og naturområde vi så havde haft nu. Unægtelig en meget mere langsigtet investering.

steinar@post.tele.dk

Der er tale om et varieret, kuperet og smukt landskab ud til de store marker og enge ned mod Randers Fjord.

Patienten er i stadig bedring

Tekst: Max Steinar
Foto: Max Steinar m.fl.

Sven Erik Jensen og hans naboer er stoppet med den livgivende førstehjælp. Fra og med 2014 kan bestanden af agerhøns klare sig uden udsætninger, mener lodsejerne ved Hjerm sydøst for Struer.

OMRÅDET VED HJERM er meget naturskønt. Et bakket og mildt kulturlandskab med en pragtfuld udsigt over Limfjorden og Venø.

Tilmed er det ikke kun på overfladen, at skønheden består. Selv om

man „kradser i lakken“, så er der også i de dybere lag grundlæggende sundhed. Hvad mange jægere betragter som det åbne lands karakterfugl, agerhønen, har det ikke alene godt, den er i fremgang her på egnen. >

Ingen kan se ind i fremtiden, heller ikke den 13 år gamle Ricco eller dens 70-årige fører, men meget tyder på, at bestanden af agerhøns ved Øster Hjerm virkelig er ved at komme sig.

➤ Det skyldes gennemtænkt, livgivende førstehjælp. Udøvet af en række lodsejere med Sven Erik Jensen som initiativtager og praktisk gris. Sven Erik - kendt viden om i hundekredse for sit arbejde med tysk korthåret hønsehund siden 1977 - gjorde tidligere som så mange andre danske jægere har gjort: købte kasser med agerhøns og satte ud i et behjertet forsøg på at hjælpe den skrantende bestand.

Men som så mange andre oplevede han og de andre lodsejere, at hønsene groft sagt forsvandt lige så hurtigt, som de blev sat ud. Datidens opdrætsmetoder gav udsætningsfugle, der ganske simpelt var meget dårlige til at klare sig i den vilde natur.

Sven Erik har i mange år medvirket i bævertællingerne på Klosterheden, og her mødte han Jørn Pagh Bertel-

sen, DMU (nu DCE), som var interesseret i at få flere forskellige naturtyper og jordbundstyper med i en kortlægning af bestanden af agerhøns i forbindelse med „Projekt Agerhøne“, som løb fra 2007 til 2009.

En øjenåbner af rang

Sven Erik er involveret i FJD, Fællesrepræsentationen for Specialklubber for Stående Jagthunde i Danmark, og formand for markvildtsudvalget, Flemming Østergaard, foreslog at inddrage et større område, mens et andet medlem af udvalget, Knud Overgaard, introducerede Sven Erik for ideen med familieudsætninger af agerhøns.

- Det var en af mit jægerlivs største øjenåbnere, erkender Sven Erik.
- Kort sagt drejer det sig om at lave gennemtænkte udsætninger af om-

hyggeligt opdrættede fugle i et terræn, der er optimalt forberedt til agerhønsenes livskrav.

Sven Erik etablerede „Forvaltningsområde Øster Hjem“ under FJD. Arealet dækkende cirka 450 hektar og er senere blevet udvidet til cirka 500 hektar.

Sven Erik og hans naboer købte nyklækkede kyllinger fra en opdrætter og satte dem sammen med en „skruk“ agerhøne og hendes kok, altså et etableret par (hvor opdrætteren havde fjernet æggene og havde udruget dem i maskine).

Sammenkoblingen med de voksne fugle er kyllingernes første kritiske periode, for hvordan vil parret - især kokken - tage imod kyllingerne?

- Når jeg kigger ind til kyllingerne første gang, er det altid med nogen bæven. Er det gået godt, ligger alle kyllingerne trygt og varmt under begge agerhøns. Er det gået skidt, har kokken set sig sur på kyllingerne, og så må de i al hast flyttes over til et nyt „forældrepar“, fortæller Sven Erik.

Men normalt reagerer parret, som deres instinkter byder dem, og plejer og passer kyllingerne.

Udsætnings ABC

10 dage efter at kyllingerne er sat hos de voksne høns i en særlig udsætningsvoliere på netop den lokalitet, der skal danne centrum for deres opvækst - og som rummer masser af skjul og godt med føde - åbnes der for en sprække, så kyllingerne kan søge ud, men de voksne fugle kan ikke.

Når det bliver hen under aftenen - eller ved tegn på fare - kalder de voksne fugle på deres karakteristiske måde, og kyllingerne søger hjem.

Omkring udsætningsstedet er der (selvfølgelig) et markskel eller en insektvold, der er harvet en barjordsstribe til at bale (sandbade) i, og der må meget gerne være anlagt en fodermark, hverken for tæt eller for åben, hvor kyllingerne kan søge deres føde af insekter.

Der må ikke være store træer i nærheden, det giver for gode forhold for fjerede prædatorer.

Den vigtigste person

Sven Erik Jensen understreger, at den vigtigste medspiller i sådan et projekt er de lokale landmænd.

- Vi kan komme med alle de forkromede forslag, vi vil, men hvis ikke

Det er vigtigt at holde krager og skader nede i antal. Sven Erik Jensen har en række fælder, han tilser i området.

den enkelte landmand er med på ideen, så kan vi glemme alt om at komme i mål. Heldigvis er det sådan, at mange landmænd ved Øster Hjern også er jægere, men alligevel mødte jeg da den holdning hos nogle, at hvad skulle det nytte?

Fra 2007 og de første år frem var der en vis skepsis hos nogle, men efterhånden som landmændene så, at disse familieudsætninger rent faktisk betød, at der var agerhøns på terrænet langt hen i efteråret - og også næste forår - så vendte vinden.

- I starten hørte jeg ofte bemærkningen om, at hvad skulle det nytte? Rovfugle og rovdyr ville alligevel tage det hele, men selvfølgelig hører regulering af krager, skader og rovdyr med i projektet, pointerer Sven Erik. - Og da tvivlerne oplevede, at agerhønsene faktisk trivedes, ja så kom alle helhjertet med i projektet. Jeg vil sige det sådan, at uden disse vellykkede familieudsætninger havde nogle af landmændene ikke været villige til at bruge tid og penge på at lave biotopforbedringerne. Da vi er så privilegerede at have kilometervis af diger her på egnen, som er super til redesteder, vil det være ønskeligt, hvis den enkelte landmand nu tænker på kyllingeføde. Masser af insekter i juni måned. Det opnås ved blomstrende vildtstriber eller ved at lade være med at sprøjte afgrøderne helt ind til diget.

Udsætningerne er slut

I 2013 lavede Sven Erik og naboerne 10 familier af agerhøns til jagtforeningsmedlemmer uden for Øster Hjern-området. I „sit“ eget område udsatte Sven Erik såmænd blot én familie. Det er en stående diskussion, om udsatte agerhøns er i stand til at grundlægge en ny ynglebestand, men Sven Erik er ligeglad, om det er de få tilstedeværende vilde fugle eller hans udsatte flokke, der har formeret sig. Han konstaterer bare, at det arbejde, der blev startet i 2007, har givet en lokal interesse for den lille hønsefugl, og agerhønsene har kvitteret for den udførte terrænpleje ved en tydelig fremgang.

Og her i 2014 er det slut. Ingen udsætning overhovedet. Fra nu af gælder det „kun“ om at holde terrænet og biotopen i orden, så den nuværende ynglebestand er i stand til at reproducere sig selv.

- Det er primært etableringen af

Terrænplejen for hønsefuglene går ud på at etablere mindre områder i markerne, der efterligner 1950'ernes marker med lave udbytter og insektliv i afgrøden.

vildtstriber, vi arbejder med, og det foregår kollektivt på tværs af de enkelte ejendomme. Vi har sat det hele i system. I starten var der tre landmænd i sving - en, der fræsede, en, der harvede og en, der såede. Nu pløjer den enkelte landmand selv, hvorpå et specialudviklet maskineri harver og sår i samme ombæring. På den måde strækker økonomien længere, og den enkelte landmand får mere ejerskab til de etablerede vildtstriber

Hvad nu?

Hvad sker der så nu? Ja, hvordan tror Sven Erik, at det ser ud med bestanden af agerhøns ved Øster Hjern om for eksempel to år? - Jamen, jeg er fuld af fortrøstning, siger Sven Erik med et stort smil. - Vi har altså noget at have vores optimisme i. Vi har talt agerhønsene hvert år, og på den sene-

ste tælling i marts 2014 slog vi alle rekorder. Vi talte hele 26 par agerhøns, samt en flok på seks og endelig fem enlige høns. Fra vi startede med kun ganske få ynglepar i hele området, er vi nu helt oppe på 4,6 par pr. 100 hektar her ved Øster Hjern. Det er over landsgennemsnittet. Og vi kommer ikke til at begå den fejl at lægge os på puden; det gælder om at pleje biotoperne, og det gælder om at fastholde reguleringen af skader og krager, siger Sven Erik, som har trukket sig tilbage som selvstændig tømrer og nu er pensionist. Dermed kan han helleg sig agerhønsene og naturen ved Limfjorden, og det virker faktisk på Jægers udsendte, som om denne foretagsomme mand først nu for alvor er oppe i de omdrejninger, han selv finder passende!

steinar@post.tele.dk

Hvis du vil vide mere ...

Her finder du links til nogle af de hjemmesider, som kan hjælpe dig, når du går i gang med at genskabe naturlige bestande af hønsefugle.

Bekendtgørelse om opdræt af fjervildt:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=115278&exp=1>

Bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=161975>

Racebeskrivelser af høns, Dansk Fjerkræ Forum:
<http://fjerkrae.dk/leksikon/pmwiki.php/Leksikon/Racebeskrivelser>

Praksisbeskrivelser af udførelsen af plejetiltag for markvildtet:
<http://www.jaegerforbundet.dk/Viden-om-markvildt.1671.aspx>

Tilskud til biotoppleje:
<http://www.markvildt.dk/Tilskud-til-biotoppleje.1204.aspx>

Vildtvenlig høst og slæt:
<http://www.markvildt.dk/Vildtvenlig-h%C3%B8st-og-sl%C3%A6t.1400.aspx>

Enkel terrænpleje:
http://www.markvildt.dk/media/folder_om_enkelt_terraenpleje.pdf

Regler for randzoner:
<http://www.markvildt.dk/Regler-for-randzoner.1604.aspx>

Kontaktoplysninger til Danmarks Jægerforbunds vildtplejerådgivere:
<http://www.jaegerforbundet.dk/Vildtplejer%C3%A5dgivere.1408.aspx>